

Jaderný odpad? Děkujeme, nechceme.

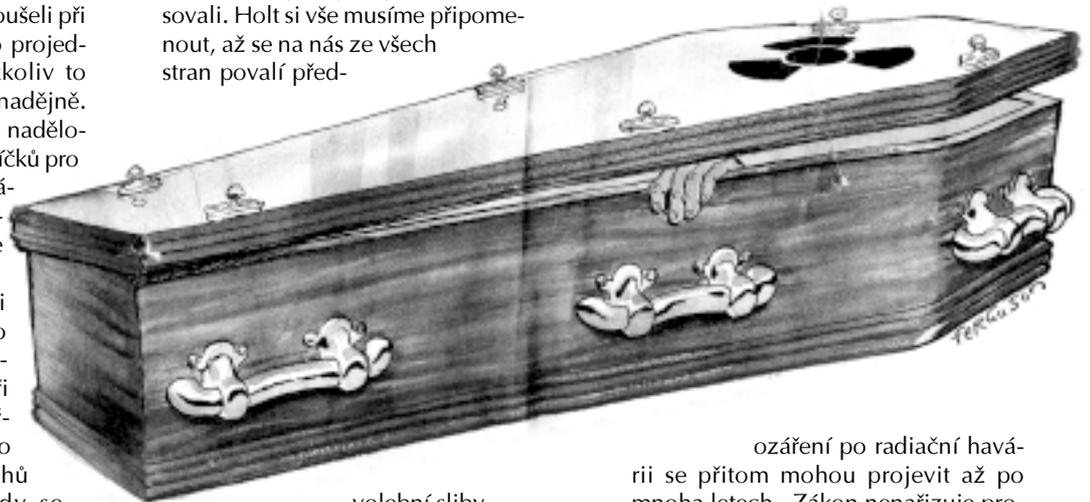

Poslanci k atomovému zákonu: občané nás nezajímají

Jak jsme již psali v minulých číslech, věnoval se Parlament ČR během podzimních měsíců novele tzv. atomového zákona. Tato norma má velký význam pro veřejnost v případě povolování jaderných zařízení včetně úložišť radioaktivních odpadů. Novela byla příležitostí změnit stávající podstatné nedostatky zákona, o což jsme se s pomocí některých z vás pokoušeli při všech etapách parlamentního projednávání. Bohužel marně, jakkoliv to chvílemi vypadalo poměrně nadějně. V úterý 18. prosince poslanci nadělovali a jeden z legislativních balíčků pro občany s názvem atomový zákon přinesl sdělení: „Nezajímáte nás, jaderný průmysl je přednější!“.

Nepomohlo, že poslanci Čtyřkoalice hlasovali pro účast obcí, vlastníků pozemků a občanských sdružení při rozhodování o umístění a výstavbě jaderných zařízení. To byl jeden z drobných úspěchů ekologických sdružení, kdy se v tzv. Brandýské úmluvě představitelé US a KDU-ČSL Hana Marvanová a Cyril Svoboda zavázali hájit zájmy občanů a to včetně zmíněné účasti v řízeních podle atomového zákona. Nepomohlo ani to, že se přes houževnatý odpor senátorů ODS a ČSSD díky práci senátorky Jitky Seitlové (ODA) a podpoře ostatních čtyřkoaličních senátorů podařilo zákon vrátit do sněmovny, při-

čemž jednou z důležitých změn byla účast obcí v řízeních (bez ostatní veřejnosti a občanských sdružení jako výsledek politického kompromisu). Vše bylo smeteno takřka jednotným názorem politiků ODS, ČSSD a KSČM. Škoda, že jim řeči o hájení zájmů občanů a o demokratickém rozhodování z úst do rukou nepřešly, když o zákoně hlasovali. Holt si vše musíme připomenout, až se na nás ze všech stran povalí před-

volební sliby.

Jak kdo z poslanců a senátorů hlasoval, kdo co řekl a jaké návrhy přesně byly na stole, to vše naleznete na internetové stránce <http://calla.ecn.cz>.

Schválený zákon má i další nedostatky. Říká například, že žádná havárie v jaderné elektrárně nemůže způsobit škody na majetku nebo zdraví větší než 6 miliard. Pokud přesto lidé

přijdou o víc, ČEZ ani stát nemusí rozdíl zaplatit. Takové omezování odpovědnosti viníka nemá v českém právním řádu žádný precedent. Po deseti letech se veškeré škody promlčí. Člověk, který jedenáct let po havárii onemocní například leukémií, nemá tedy nárok na žádné odškodné. Následky

ozáření po radiační havárii se přitom mohou projevit až po mnoha letech. Zákon nenařizuje provozovatelům jaderných zařízení, aby používali nejlepší dostupné technologie (BAT), což by zajistilo jejich maximální bezpečnost. Dnešní zákon umožňuje upřednostnit nižší náklady před bezpečností jaderných reaktorů, ale třeba i radiační ochranou pacientů a personálu při rentgenových vyšetřeních.

Edvard Sequens, Sdružení Calla a Karolína Šulová, Hnutí DUHA

Právní rádce pro vás

Pod názvem „Právní rádce pro všechny, kteří nechtějí žít u úložiště radioaktivních odpadů“ vydalo Sdružení CALLA ve spolupráci s Hnutím DUHA brožurku, která má podat pomocnou ruku starostům obcí, občanským sdružením i ostatní veřejnosti v lokalitách, jež stát vytipoval pro další průzkumy s cílem nalézt vhodné místo pro konečné úložiště radioaktivních odpadů. Publikace shrnuje rady jak se její čtenáři mohou s pomocí dnes platných zákonů aktivně bránit tomuto záměru, pokud se s ním nechtějí z jakýchkoliv důvodů smířit. Odborný obsah Právního rádce zpracoval Ekologický právní servis, vydání bylo financováno Nadací Partnerství.

Publikace má několik částí. Nejprve stručně popisuje, jak by vlastně mělo podle současných představ úložiště vypadat. Vychází zde převážně z informací, které zveřejnila Správa úložišť radioaktivních odpadů (SÚRAO). V další části se věnuje jednotlivým činnostem, které by měly předcházet samotné

výstavbě úložiště. Jde zejména o různé průzkumné aktivity. Zabýváme se jejich právním zakotvením a možnostmi vlastníků nemovitostí, obcí a veřejnosti ovlivnit rozhodování příslušných správních úřadů. V této části nejsou podrobně rozebrány obecnější pojmy jako je „správní řízení“, „právo na informace“ apod., protože text by se tím značně znepráhlednil. Obecná část, ve které jsou jednotlivé pojmy a právní nástroje podrobněji a v kontextu vysvětleny, je zařazena následně jako samostatná kapitola.

Publikaci uzavírají vzory nejdůležitějších právních podání, o nichž se text zmiňuje a které uživatelům mohou usnadnit práci.

Brožurku rozeslalo Sdružení CALLA všem starostům a občanským iniciativám z osmi dotčených lokalit. Pokud o ní projeví kdokoliv zájem, můžeme mu ji též zaslat. Stačí využít adresu Sdružení Calla v tiráži zpravodaje.

Jaderný odpad?

Děkujeme, nechceme.

SOS - stránka pro občanská sdružení

Zachovalý kraj

V říjnu jsme sepsali naše zážitky z účasti na veřejném projednávání Konceptce nakládání s RAO a semináře k tématu v senátu a zaslali je jak regionálním novinám, tak starostům všech obcí ležících v zájmovém území SÚRAO.

Podobně jsme informovali i o schůzce „Rady starostů“ se SÚRAO, která proběhla v Chyškách dne 8. listopadu. Na této schůzce SÚRAO přítomně informovala mj. o tom, že lokality budou znovu prověřovány, protože prozatím byly hodnoceny především podle vhodnosti geologické; nyní budou posuzovány i z dalších hledisek. Za velmi důležitý bude považo-

ván postoj místních samospráv. Pan Jaroslav Kubec, starosta Chyšek, zde řediteli SÚRAO předal stanoviska zastupitelstev všech dotčených obcí k chystanému úložišti – byla bez výjimky záporná.

Dne 28.10. jsme slavnostně zpřístupnili pro veřejnost Naučnou stezku „Nadějkovsko“; na příští rok jsme zpracovali projekt na její rozšíření a další doprovodné akce.

Olga Černá

O.S. Zachovalý kraj, 398 53 Nadějkov, vetrov@mybox.cz

Bezjaderná vysočina

Činnost o.s. Bezjaderná vysočina v roce 2001 spěje k vrcholu. Tím bude setkání se zástupci Správy úložišť radioaktivního odpadu 11. prosince v Třešti (viz. článek „Setkání občanů...“ na této stránce). Tomuto setkání předcházela řada aktivit v předešlém půlroce.

Růžená, která byla zástupcům SÚRAO předána právě na setkání v Třešti. Žádost podala města Třešť a Horní Cerekev; obce Řídelov, Švábov, Kostelec u Jihlavy, mikroregion Čeřínek- jih; občanské sdružení Bezjaderná vysočina a občanské sdružení Venkov má budoucnost.

Z těch, které se netýkaly přímo lokality hlubinného úložiště (HÚ) Růžená, to bylo připomínkování Konceptce nakládání s radioaktivními odpady a připomínkování tzv. Atomového zákona. Na regionální úrovni jsme o prázdninách spolupřáteli kulturní akci „Jazz na hradě Roštejně – proti jadernému odpadu“. V rámci koncertu jsme informovali návštěvníky o nebezpečích plynoucích z možnosti výstavby HÚ a distribuovali tiskoviny, včetně Bezjaderného regionu.

Při hodnocení současné situace dospělo o.s. Bezjaderná vysočina k závěru, že je nutno veřejně upozornit na problémy spojené s problematikou radioaktivního odpadu a vyhořelého jaderného paliva. Zpracovalo a zveřejnilo výzvu k problematice Energetické koncepce, Konceptce nakládání s radioaktivními odpady a výběru lokalit HÚ. Vyzývá v ní odpovědné orgány mj. k podpoře výroby energie z obnovitelných zdrojů, zapracování principu nejlepší dostupné technologie jako Závazného principu do Konceptce nakládání s radioaktivními odpady; respektování negativního stanoviska veřejnosti a neumisťování zařízení do území s nadprůměrnou hodnotou životního prostředí.

Současně byla připravována Žádost o vyloučení lokality

Sdružení děkuje všem občanům a obcím za podporu, která umožnila signatářům podat výše zmíněnou žádost o vyřazení lokality Růžená.

Občanské sdružení Bezjaderná vysočina

Čestmír Vitner, Fügnerova 479, 394 03 Horní Cerekev, e-mail: cvitner@quick.cz

Setkání občanů se zástupci SÚRAO v Třešti

V úterý 11. prosince 2001 proběhlo v Třešti v sále místního kina setkání obyvatel regionu se zástupci Správy úložišť radioaktivních odpadů. Hlavním důvodem pro setkání bylo zařazení nedaleké lokality Růžená mezi osm vytipovaných míst, která připadají v úvahu pro vybudování úložiště vyhořelého jaderného paliva.

Za SÚRAO se setkání zúčastnili její ředitel ing. Duda, odborník na hlubinná úložiště ing. Nachmilner a specialista pro práci s veřejností ing. Šumberová. Přijela rovněž členka Rady SÚRAO senátorka Seitlová.

Po úvodní prezentaci zástupců Správy úložišť následovala diskuse, v níž se projevilo jednoznačně negativní stanovis-

ko místních občanů k případné výstavbě úložiště v jejich regionu. Vedle zástupců sdružení Bezjaderná Vysočina vystoupili v diskusi pracovníci krajského úřadu, starosta Telče či krajský hygienik. Prakticky všechny příspěvky do diskuse měly jeden společný rys: nesouhlas s výstavbou hlubinného úložiště v blízkosti Třeště z důvodu negativních dopadů na životní prostředí. V závěru setkání předal zástupce Bezjaderné Vysočiny řediteli SÚRAO žádost o vyřazení Růžené ze seznamu vytipovaných lokalit.

Lze očekávat, že SÚRAO podnikne v budoucnosti kroky, jejichž cílem bude postoj občanů oslabit. Průběh třeštského setkání dává naději, že občané ve svém úsilí vytrvají.

(kap)

Kužvartovo ministerstvo řeklo ne koncepci nakládání s radioaktivními odpady

Ministerstvo životního prostředí vydalo nesouhlasné stanovisko ke „Koncepci nakládání s radioaktivními odpady a vyhořelým jaderným palivem v ČR“, kterou letos po několikaletech odkladech předložilo Ministerstvo průmyslu a obchodu. Stanovisko završilo zákonem požadovaný proces posouzení vlivů koncepce na životní prostředí. Kužvartovo ministerstvo tak dalo za pravdu kritice ekologických organizací i veřejnosti z lokalit vytípaných jako potenciální konečné úložiště vyhořelého jaderného paliva.

Koncepci, její posudek, připomínky Sdružení CALLA i závěrečné stanovisko si můžete stáhnout z internetové stránky <http://calla.ecn.cz>.

Sdružení CALLA koncepci vytýká zejména, že:

- se záměrně nezabývá radioaktivními odpady z těžby a úpravy uranových rud, přestože je Česká republika zatí-

žena 46 miliony m³ „zářících“ kalů v odkalištích a 43 miliony m³ více či méně radioaktivní hlušiny na haldách,

- se orientuje pouze na jedinou variantu a to konečné hlušinné úložiště vysokoradioaktivních odpadů na území ČR ačkoliv tato varianta není jediným možným řešením, pokud vůbec nějaké zodpovědné řešení existuje,
- není reálně zapracována ekonomika nakládání s radioaktivními odpady, takže existuje nebezpečí, že skutečnou cenu uhradí naši potomci.

Přestože bylo vydáno nesouhlasné stanovisko ministerstva životního prostředí, dá se očekávat, že ministr Grégr, vědom si své převahy v tomto kabinetu, prosadí koncepci i tak. Konečně udělal to minimálně již u koncepcie energetické

Edvard Sequens

Úložiště Yucca Mountain: snaha obcházet bezpečnost i veřejnost

Americký kongres schválil v roce 1987 opuštěnou a řídko obydlenou oblast Yucca Mountain, která se nachází v Nevadské poušti 145 kilometrů severně od proslulého Las Vegas, jako optimální lokalitu pro zbudování celonárodního úložiště radioaktivních odpadů. Dosud se utratilo více než 6,8 miliard dolarů na vykopání téměř 300-metrového tunelu do země, kde se uskutečnily při teplotách kolem 400 °C testy, simulující očekávané chování odpadů.

Projekt Yucca Mountain však provázejí od počátku mnohé nejasnosti a problémy. V současnosti proces schvalování lokality finišuje a doba, kdy by mohla být udělena licence k faktickému budování úložiště se blíží. Přesto řada nejasností zůstává, objevují se některé nové a tak odborné polemiky, ani veřejné protesty neutichají. Dění kolem úložiště bylo zejména v posledním půlroce poměrně intenzivní. Na stránkách našeho zpravodaje vám přinášíme jeho stručně shrnutí.

Léto a podzim 2001: šachování s limity

Americká Komise pro jadernou kontrolu (NRC) přehodnotila v loňském roce některé bezpečnostní standardy, týkající se ukládání vyhořelého paliva na území USA. To se nestalo poprvé. V minulosti, kdy úřad NRC určil podmínky pro udělení licence úložišti Yucca Mountain v Nevadě, byly zároveň stanoveny nutné bezpečnostní standardy. Tyto všeobecné standardy jaderné bezpečnosti stanovil úřad EPA (Environmental Protection Agency), americká Agentura ochrany životního prostředí. NRC však v průběhu let změkčilo své požadavky na vlastnosti úložiště, neboť se ukázalo, že Yucca Mountain původní podmínky nespĺňuje. To se týká zejména omezení, týkajících se izolace odpadů od podzemních vod.

Jak se ukázalo, podzemní vody v oblasti proudí nepoměrně rychleji než se původně předpokládalo, takže mohou proniknout ke kontejnerům s odpadem, postupně je zkorodovat (během desítek či stovek let) a pak by mohly být těmito odpady zamořeny. Kromě toho je lokalita také potenciálně ohrožena zemětřeseními, neboť tamní geologické podloží je méně stabilní než se původně předpokládalo.

Aby mohl projekt schvalování Yucca Mountain pokračovat, ustoupil také úřad EPA ze svých původních požadavků

(je totiž federálním orgánem, tedy obdobou našich státních orgánů) a schválil několik změn v zákoně o radiační ochraně, kterými snížil dříve stanovené limity tak, aby se do nich vešly výsledky testů. Je to paradoxní, protože jak vyplývá z jejího názvu (Environmental Protection Agency, tedy Agentura ochrany životního prostředí), vznikla agentura EPA původně přesně z opačných důvodů - má chránit životní prostředí proti překračování stanovených limitů emisí nebezpečných látek. Za povšimnutí jistě stojí, že EPA ustoupila ze svých požadavků tři týdny poté, co prezident Bush vyzval administrativu k urychlení schvalovacího procesu pro úložiště.

Nevládní organizace se brání

Vzápětí poté, co EPA zveřejnila nový zákon o limitech radiační ochrany (13. června 2001), podala koalice celoamerických a Nevadských nevládních ekologických, spotřebitelských a dalších organizací podala žalobu, která se týkala jeho největších slabín.

Mluvící organizace Public Citizen Lisa Gue k tomu řekla: „Pravidla, stanovená úřadem EPA nezaručují obyvatelům

pokračování na další straně

Corbin Harney - předák kmene Západních Šošonů, na jejichž historickém území leží Yucca Mountain, hovoří často na demonstracích proti úložišti.

Jaderný odpad?

Děkujeme, nechceme.

dokončení z předchozí strany

Nevady dostatečnou ochranu, a navíc stáječij národní politiku nakládání s radioaktivními odpady nebezpečným směrem.“

„Limity byly určeny na základě očekávaných úrovní úniků radioaktivních látek z úložiště, takže jde vlastně o podklad k legalizaci radioaktivního znečištění na území Nevady. To naprosto zpochybňuje smysl standardů radiační ochrany,“ řekl John Hadder, koordinátor Nevadské pobočky organizace Citizen Alert.

Spory nastaly zvlášt ohledně 18-kilometrové neregulované „obětované“ zóny kolem plánovaného úložiště, kterou EPA stanovila, aby obešla požadavky, stanovené zákonem o ochraně pitné vody. Takový oportunistus však oslabuje efektivitu standardů - ministerstvo energetiky se může více spoléhat na rozředění a rozptýlení unikavších radioaktivních odpadů, než na jejich důslednou izolaci.

„Obhajovali jsme ochranné standarty ve všech fázích procesu, který vedl ke konečné verzi tohoto zákona. Nyní podstupujeme případ k soudu, protože naše připomínky nebyly zohledněny,“ sdělil David Adelman, poradce Rady pro ochranu přírodních zdrojů. „Nemůžeme přijmout zákon, který uměle stanoví chabé standarty jenom proto, aby prošel principiálně chybný projekt,“ pokračoval.

Petice požadující přezkoumání projektu byla podána k odvolacímu soudu v San Franciscu a podepsala ji koalice přibližně 15 významných Nevadských i celoamerických organizací.

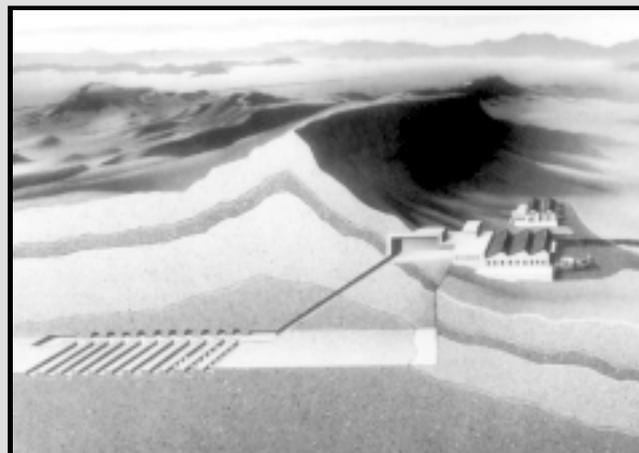
Ministerstvo se snaží obházet veřejnost

Obyvatelé státu Nevada, na jehož území se Yucca Mountain nachází, dostali možnost vznést připomínky na několika veřejných slyšeních. Avšak podle zasvěcených odhadů žije v okolí plánovaných tras odpadů ze všech amerických elektráren do úložiště téměř 60 milionů Američanů.

Mnohé prozrazuje také přístup ministerstva energetiky (DOE). K dosud nejvýznamnější události v dějinách zacházení s radioaktivními odpady byla svolána pouze 3 veřejná slyšení. Navíc pozvánky k nim měly řadu nedostatků. Byly doručeny necelý měsíc předem (spolu se 400-stranovou studií, pojmenovanou „Předběžné vyhodnocení vhodnosti lokality Yucca Mountain“ – název studie evokoval, že jde pouze o předběžná hodnocení, zatímco ve skutečnosti šlo o jedno z klíčových rozhodnutí). Poté došlo ke změně místa projednávání a pro konečné místo byla udána chybná adresa. Kromě toho se všechna tři slyšení konala v Nevadě, takže obyvatelé oblastí potenciálně dotčených převozem vyhořelého paliva (z elektráren v jiných státech do Nevady) v podstatě nedostali možnost se k projektu vyjádřit.

(mat)

Ministerstvo energetiky nakonec v lednu udělilo úložišti licenci. Více informací v příštím čísle.

Yucca Mountain: vlevo skutečná podoba masivu, vpravo nákres budoucího úložiště.

Kam ukládat odpad?

Na to, kam je nejvhodnější ukládat vysoceraoaktivní odpad, existují různé názory. Podle toho se také liší plány jednotlivých zemí, které plánují budování konečného úložiště. Ve světě jsou ve stádiu průzkumů různé lokality.

V Německu je zkoumán solný útvar Gorleben, kde již v současnosti funguje tzv. mezisklad vyhořelého jaderného paliva. Ve Francii se zabývají či zabývají čtyřmi různými typy lokalit - žulovými útvary, útvary jílovité břidlice, jíly a solnými útvary. Belgie studie vrstvy jílu pod střediskem jaderného vý-

zkumu u města Mol. Holandsko dosud žádnou lokalitu nevybralo, chce však dávat přednost konečnému ukládání v útvarch kamenné soli. Španělsko zkoumá jako možné horniny pro ukládání žulu a kamennou sůl. Ve Švédsku a ve Finsku se rozhodli pro žulu. Americká Yucca Mountain, o níž v tomto čísle přišeme podrobněji, je masiv z vulkanické (sopečné) vyvřeliny - tufu. V Kanadě se dává přednost lokalitě v žulovém plutonu v provincii Ontario.

(mat)